

# Кейси викривання з інших країн

## Викривач — Едвард Сноуден

У 2013 році Едвард Сноуден, працівник Агентства національної безпеки (АНБ) США, розповів усьому світові, що спецслужби країни застосовують таємну схему стеження за людьми.

Цей проєкт в АНБ називався PRISM. За допомогою цієї програми спецслужби отримали доступ до електронної пошти, соцмереж, комп'ютерів та телефонів мільйонів американців. Але стежили не тільки за американцями. Як виявилось, спецслужби також прослуховували телефонні розмови голів багатьох держав, зокрема канцлерки Німеччини Ангели Меркель.

Едвард Сноуден добре розумівся на цифровій безпеці, тому серйозно підготувався до розкриття цієї інформації. Він навіть спеціально переїхав до Гонконгу й лише звідти передав журналістам відомі йому дані.

Сноуден став справжнім героєм у світі викривання. Він ризикнув власною безпекою, щоб розповісти про стеження простим громадянам зокрема і всьому світові загалом. Проте після викриття його звільнили з Агентства національної безпеки. А США ще й звинуватили його в державній зраді. Сноуден був змушений шукати політичного притулку в інших країнах. Багато європейських країн відмовили чоловіку, тому Сноудену довелося переховуватися в Росії, де він перебуває й нині. Але очевидно, що Росія надала йому притулок не через повагу до прав людини, а через свої геополітичні інтереси.

Про цю історію ви зможете детальніше дізнатися з документального фільму «Citizenfour».

## Викривач — Челсі Меннінг (Бредлі Меннінг)

Ще одна історія викривання також пов'язана зі США. У 2010 році аналітик розвідки армії США Бредлі Меннінг розкрив інформацію про низку воєнних злочинів США під час війни в Іраку та Афганістані.

Він передав ці дані організації Wikileaks, яка спеціалізується на таких «зливах» інформації та їх публікує. Дані, які повідомив Меннінг, спричинили справжній ажіотаж. Зокрема, серед цих відомостей було відео про те, як американська армія бомбардує мирне населення в Іраку. Громадськість обурилась, що армія та уряд приховують таку інформацію, тож для багатьох Меннінг став героєм.

Проте очевидно, що армія США звинуватила викривача в шпигунстві та низці інших серйозних справ. Як наслідок, у 2013 році Меннінга засудили до 35-річного арешту. Але у 2017 році Барак Обама скоротив цей термін до 7 років. За час ув'язнення Бредлі здійснив трансгендерний перехід. Тепер викривач відома як Челсі Меннінг. Хоча після того арешту вона вже вийшла на волю, у 2019 році її знову ув'язнили за відмову свідчити в суді проти засновника Wikileaks Джуліана Ассанжа. Однак цього разу вона відбулася штрафом розміром 256 000 \$ та арештом тривалістю майже рік. Зараз Челсі Меннінг знову на свободі.

## Викривач — Бредлі Біркенфельд, відповідач — швейцарський банк UBS

Бредлі Біркенфельд, викривач швейцарського банку UBS, допоміг США розкрити схему, за допомогою якої фінансова установа незаконно надавала своїм клієнтам послуги з приховування активів від податкових органів.

У 2001 році Біркенфельд почав працювати у швейцарському банку UBS у Швейцарії, місті Женеві. Здебільшого він займався перенесенням активів заможних американців до банку. Це дало змогу їм приховувати свої кошти, оминаючи суворе законодавство Швейцарії про банківську таємницю, й у такий спосіб ухилятися від сплати податків у США. За словами Біркенфельда, UBS фінансував мистецькі шоу та перегони на яхтах у США, щоб залучити заможних людей як потенційних клієнтів.

Дізнавшись про угоди UBS у США, 5 жовтня 2005 року Біркенфельд подав у відставку. У 2007 році він розповів Міністерству юстиції США, що знав про незаконну практику UBS. Однак оскільки не надав повної інформації, його у 2008 році заарештували.

У 2010 році Міністерство юстиції США засудило Біркенфельда до 40 місяців ув'язнення і штрафу розміром 30 000 \$, звинувативши чоловіка у змові щодо шахрайства.

У 2012 році Біркенфельда достроково звільнили з випробувальним терміном, що тривав до 2015 року.

Після того, як у 2012 році чоловік подав заявку на отримання статусу викривача та свій захист, йому виплатили винагороду в сумі 104 млн \$.

За що така значна сума? За розголошення таємниці швейцарської банківської системи, яку використовували багатії світу, щоб приховувати свої доходи. Ця нагорода становила 26 % від 400 млн \$ податків, які повернулись до США внаслідок розкриття справи. Поки що це найбільша винагорода, яку коли-небудь отримував викривач.

Французький суд оштрафував швейцарський банк UBS на 3,7 млрд €, фактично знищивши весь прибуток банку за 2018 рік.

До того ж Біркенфельд, якого називають найвідомішим викривачем фінансових махінацій усіх часів, видав автобіографічну книгу «Гра Люцифера», у якій розповів свою історію.

## **Викривач — Джон Копчинський, відповідач — фармацевтична компанія Pfizer**

Інша історія пов'язана з ліками. Американська фармацевтична корпорація Pfizer у 2009 році сплатила штраф розміром 2.3 млрд \$ за нелегальний продаж препарату «Vextra» та інших медикаментів. Їх рекламували та продавали, стверджуючи, що ці ліки допомагають проти захворювань, на яких їх насправді не тестували. Тобто їхня ефективність не була підтверджена. І вони навпаки могли призвести до серйозних проблем зі здоров'ям.

Цю інформацію розкрив Джон Копчинський, який працював у відділі продажів компанії. Він стверджував, що Pfizer цікавили лише прибутки, навіть якщо це загрожувало життю людей.

Як наслідок, Копчинський разом з іншими працівниками Pfizer отримав винагороду розміром 102 млн \$ за це повідомлення.

## **Викривач — Брюс Бойс, відповідач — фармацевтична компанія Serhalon inc.**

Брюс Бойс, колишній торговий представник фармацевтичної компанії Serhalon, викрив незаконну схему збуту небезпечного опіоїдного льодяника Actiq. У складі цього препарату — фентаніл, синтетичний опіоїдний анальгетик, що приблизно в 100 разів сильніший, ніж морфін.

У 2003 році Брюс Джонс зв'язався з Управлінням продовольства й медикаментів США, щоб повідомити про незаконну діяльність компанії. Розслідування відбувалося як у фільмах про детективів: Брюс носив «жучки» на конференції з продажів підприємства, щоб допомогти ФБР зібрати докази.

Проте керівництво компанії дізналося, чим займається Брюс, та звільнило його за викривання. Хоча чоловік був експертом у фармацевтичній галузі, через свою репутацію викривача він більше не зміг знайти роботу у цій сфері. Як наслідок, він втратив медичну страховку, будинок та перспективи кар'єрного розвитку.

Але Брюс Бойс не здався! Він дізнався, що існує Закон про захист викривачів та вирішив подати позов до суду. Викривач найняв адвоката та виборов винагороду в суді.

Компанія також не залишилася непокараною. Проти неї висунули звинувачення декілька різних викривачів. Через ці справи у 2008 році підприємство заплатило 425 млн \$ штрафу.

## Викривач — Моніка Беннетт-Раян, відповідач — Управління оборони та розвідки Австралії

У 2011 році Моніка Беннетт-Раян зі своїми колишніми колегами з Управління військової розвідки та безпеки Австралії заявили в ЗМІ про масові фальсифікації в цій організації. Вони стверджували, що протягом 2009 – 2010 рр. їм наказували вписувати вигадану інформацію в документи про перевірки австралійських військових та держслужбовців. У документах часто бракувало даних. Тому співробітникам, які працювали з цими паперами, наказували «креативити» та вигадувати додаткову інформацію.

Спершу вони повідомили про цю проблему трьох урядових міністрів. Але їхні звернення проігнорували. Викривачі не мали фактичних доказів, оскільки сфальсифіковані документи були серйозно захищені. Тому у 2011 році інформатори вирішили створити суспільний резонанс через ЗМІ.

Завдяки розголосу прем'єр-міністерка Австралії Джулія Гілард наказала провести розслідування. За його результатами у 2012 році визнали, що викривачі мали рацію. Понад 20 000 дозволів було сфальсифіковано, включно з 5000 — дозволів найвищого рівня.

Це вдалий приклад, як викривачі можуть діяти, коли вони не мають фактичних доказів, але переконані в наявності корупційних злочинів.

Детальніше про цю історію ви можете прочитати в книзі «What they saw».

## Викривач — Ірен Франшон, відповідач — виробник препарату для схуднення Servier

Ще одна історія, також пов'язана з ліками. У 2007 році французька лікарка Ірен Франшон повідомила, що препарат «Медіатор», можливо, має смертельні побічні ефекти.

«Медіатор» призначали здоровим жінкам як «ліки» для схуднення. Проте вживання цього засобу негативно впливало на здоров'я серця та легень. І про це нібито знав виробник Servier. Через такі побічні ефекти «Медіатор» давно заборонили в інших країнах, але у Франції його продовжували продавати.

Вважається, що вживання препарату безпосередньо пов'язане з 5000 випадків завдання невинної шкоди, включно з 500 смертями. Згодом, у 2009 році, Франція заборонила його продаж, тобто через 2 роки після того, як Ірен Франшон здійснила повідомлення.

За 10 років справи щодо Servier (компанії, що виробляє «Медіатор») передали до суду. Проти виробника свідчили аж 2600 людей. Хоча судові провадження призупинили через коронавірус, Servier вже виплатив майже 132 млн € компенсацій.

Крім того, скандал допоміг здійснити реформу фармацевтичної галузі у Франції, переглянути фінансування фармацевтичних препаратів та вилучити показники галузі із процесів ухвалення рішень.

До речі, у Франції виплата нагород для викривачів не передбачена.

## Викривач — Майкл Вудфорд, відповідач — компанія Olympus

Остання історія теж доволі незвична. Вона — про керівника, який викрив корупцію у своїй компанії.

Майкл Вудфорд — британець, який у 2011 році став генеральним директором японської компанії Olympus. Це велика японська корпорація, яка спеціалізується на виготовленні фототехніки та мікроскопів для досліджень. У Японії призначення іноземця на високу посаду — надзвичайна рідкість, бо зазвичай такі пости займають лише японці. Але Вудфорду на посаді гендиректора все одно не вдалося протриматися довго.

Коли чоловік працював в Olympus, він засумнівався в низці угод компанії, у яких були залучені невинувато значні суми коштів. Він звернувся до ради директорів за роз'ясненнями, але вони це сприйняли вороже.

Після двох тижнів перебування на новій посаді Вудфорда звільнили. Побоюючись за своє здоров'я та життя, чоловік втік до Великої Британії та розповів про все ЗМІ. Це спричинило великий скандал та розслідування проти компанії. Виявилось, керівники корпорації приховували збитки в 1.7 млрд \$. Як наслідок, їх засудили до умовних термінів, а компанія виплатила штраф у розмірі 7 млн \$.

Детальніше прочитати історію Майкла Вудфорда можна книзі «Exposure».

### Джерела та корисні покликання

- ◎ [Едвард Сноуден — забутий викривач-втікач](#)
- ◎ [Інформатор WikiLeaks вийшла з в'язниці](#)
- ◎ [Бредли Биркенфельд. Биографія](#)
- ◎ [Judge orders Chelsea Manning's release from jail in Virginia](#)
- ◎ [Bextra whistleblower case leads to record-setting Pfizer settlement](#)
- ◎ [Cephalon «opioid lollipops» whistleblower story on CBS features brave Phillips & Cohen client](#)
- ◎ [Defence staff told to fake security checks](#)
- ◎ [Parliament of Australia. Ministerial statements. Senator Johnston](#)
- ◎ [Speaking up to save patients' lives](#)
- ◎ [Olympus in legal dispute with whistleblower Woodford over pension](#)